

УДК 627.12(477.8) "19"

Руслан Чигур

ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ У 1990-Х РР.

У статті проаналізовано причини та наслідки зростання антропогенного навантаження на водні ресурси Західного регіону, що призвели до екстенсивного, нераціонального використання цього виду ресурсу в 1990-х рр. з боку державних органів влади, промислових підприємств, сільського господарства, лісокомбінатів, житлово-комунального господарства. Автором пропонуються заходи, скеровані на покращення стану водойм.

Ключові слова: водоспоживання, очисні споруди, стан водних ресурсів, зростання техногенного навантаження на водойми, Західний регіон України.

У 1970–1980 рр. внаслідок скидання неочищених стоків підприємствами, усі водойми Західного регіону України стали техногенно забрудненими. Промисловість нераціонально використовувала воду при технічних операціях, не залучаючи її у повторне використання, а очисні споруди значно відставали від темпів промислового будівництва, часто виходили з ладу.

У водоймах Західного регіону України містилось значне перевищення гранично-допустимих концентрацій, а деякі з них були настільки забрудненими, що стали непридатними для використання. Щорічно тваринницькі комплекси скидали відходи у водойми, у водні об'єкти потрапляли різноманітні види хімікатів, виливались паливо-мастильні матеріали, милась техніка у відкритих водоймах.

За відсутності єдиної централізованої каналізації в ряді міст, комунальним господарством значна кількість відходів скидалась у водойми. Через низьку самосвідомість громадян водні ресурси забруднювались господарсько-побутовими відходами, сміттям. На усі ці дії не було належної реакції з боку комуністичної партії, уряду та місцевих органів влади, які прагнули реалізувати зовсім іншу мету: намагались на основі науково-технічного прогресу швидко добитись успіхів в економіці, щоб випередити країни Заходу в промисловому, військовому, соціальному розвитку.

Упродовж довгого часу існувала хибна думка про те, що водні ресурси можуть самовідновлюватись, а неочищені стічні води, які скидалися у водойми, не завдадуть їм значної шкоди. Внаслідок такого ставлення уже на початку 1970-х рр. в Україні усі водойми були техногенно забрудненими [1, с. 15]. У той же час ефективність проведених заходів упродовж 1970–1980-х рр., зокрема, у Західному регіоні України була незначною, не було досягнуто відновлення водності і допустимого в межах норм санітарного стану рік. Основною причиною була відсутність джерел фінансування. Держплан СРСР не виділяв на ці потреби коштів. Такий негативний екологічний спадок від СРСР отримала незалежна Україна, зокрема її Західний регіон.

Об'єктом наукового дослідження є водні ресурси Західного регіону в контексті сучасних соціально-економічних та екологічних процесів.

Предметом дослідження виступають конкретні форми техногенного впливу суспільства на водні ресурси Західного регіону в окреслений період.

Метою статті є дослідження використання водних ресурсів Західного регіону України у 1990-х рр.

Завдання наукової публікації полягають у вивченні проблем, пов'язаних із нераціональним використанням водних ресурсів, з'ясуванні в новітніх суспільно-політичних та соціально-економічних умов періоду незалежності України, причин зростання та наслідків антропогенного впливу на водні ресурси Західного регіону; висвітлення форм і методів діяльності державних органів влади, господарських структур щодо охорони водних ресурсів краю; науковому осмисленні державної політики у сфері вирішення екологічних проблем, пов'язаних із використанням, споживанням, застосуванням цього виду ресурсу.

Досліджувана проблема характеризується недостатнім ступенем наукового опрацювання. Зокрема, вивченням водних балансів і водних ресурсів річкових водозборів України, займались у радянський період науковці К. Стразов [2], М. Лук'янов, М. Геросін [3], Р. Худяк [4], Л. Фільчагов, В. Поліщук [5]. Низку статей скерованих на водоохоронну тематику опубліковано в екологічних журналах "Зелений світ", "Рідна природа", газетах районних та обласних рівнів, зокрема на Тернопільщині: "Вільне життя", "Екологічний сполох", "Колгоспне життя", "Радянське слово", "Трудова слава", "Надзбручанська правда", "Зоря комунізму". У період незалежності України – М. Несторенко [6], В. Сандул [7], М. Полікарпов [8]. Сучасні дослідження у сфері використання водних ресурсів здійснює Національний університет водного господарства та природокористування у м. Рівне, проте його робота здебільшого обмежується територією Рівненської області. Таким чином,

на сьогоднішньому етапі відсутня комплексна історична праця, яка б була присвячена вивченню водних ресурсів Західного регіону України наприкінці ХХ ст.

Використання водних ресурсів у Волинській області на початок 1990-х рр. характеризується наступним чином: багато підприємств місцевої промисловості: ВО "Волинь", "Будматеріали", "Укрзахіддугілля", "Волиньліс", "Волиньпромбуд" не мали необхідних систем водопостачання. Усього в області знаходилось у повторному обороті в промисловому виробництві води лише 60 % від загальних витрат – 190,3 млн м³. У 1990 р., в результаті неефективної роботи очисних споруд, у відкриті водойми області скинуто недостатньо очищених стічних вод 32,2 млн м³ і неочищених шахтних вод 620 тис. м³. І це при тому, що в цілому в області водозабір був меншим від встановлених лімітів на 50,68 млн м³ [9, арк. 12].

Таким чином, на початку 90-х рр. у Волинської області так і не вдалося вирішити питання раціонального використання води та зменшити техногенний вплив на водні ресурси шляхом удосконалення виробничих потужностей та своєчасного введення очисних споруд, а водоохоронні заходи проводилися з недостатньою регулярністю, повністю не освоювалися державні капіталовкладення. І це, незважаючи на те, що у 1992 р. розроблено документацію щодо використання води у технологічному процесі, що мало б щорічно зекономити понад 1 млн м³ води [10, арк. 14].

На початок 1990 р. підприємства Тернопільщини продовжували скидати неочищені стоки у водойми [11, арк. 5–6]. Такий факт свідчить про те, що відповідальність за збереження водних ресурсів відчутно послаблювалася. У проведених аналізах за 1992 р. зафіксовано незначний вміст кисню у річках Золота Липа, Серет, Стрипа (зі зменшенням концентрації кисню у воді зростає її непридатність) [12, арк. 9].

На початок 1990-х рр. у відкриті водойми Тернопільщини було скинуто 9,8 млн м³ забруднених стічних вод, з них 8 млн м³ недостатньо очищених і 1,8 млн м³ – зовсім без очистки [13, арк. 15]. Надалі спостерігався кризовий стан водних ресурсів у районах області. Так, у м. Борщові очисні споруди були виведені із ладу, реконструкція яких так і не проводилася. У м. Бучач з п'яти локальних очисних споруд чотири не працювали, а одна діяла незадовільно, у м. Заліщиках і Зборові взагалі були відсутні очисні споруди, у Козові і Кременці очисні споруди працювали несправно, у Підволочиську вони не діяли з вини місцевих комунальників, аналогічною була ситуація у Теребовлі, Чорткові, Манівцях [14, арк. 18–19]. Якщо у 1975 р. використовувалось лише 3,2 % водних ресурсів середнього за водністю року, то в 1996 р. – 9,2 %.

Найбільше споживало води до 1996 р. сільське господарство, найбільш водоємним залишалось виробництво зерна, на яке припадало 78,6 % загальної кількості води, що використовувалася, рослинництво і вирощування цукрових буряків споживало 19,3 % води.

У Гусятинському, Чортківському, Збаразькому районах знаходилися водоємні виробництва, у Лановецькому, Бучацькому, Козівському, Кременецькому, Теребовлянському районах значна кількість води використовувалася цукровими заводами та підприємствами харчової галузі. У 1993 р. в Тернопільській області з 32 міст і селищ станціями для очистки стічних вод були забезпечені тільки 19, з 180 очисних споруд – 37 зовсім не працювали, 62 діяли неефективно. Комунальне господарство у 1996 р. використало 44,8 млн м³, що становило 26 % від загального водоспоживання. Для Тернопільщини в середині 1990 рр. була характерна тенденція до зростання об'ємів господарсько-питних потреб, якщо у 1980 р. вони зросли в 1,6 рази, то у 1990 р. – у 3,2 рази [15, арк. 10–11].

Держава намагалася зупинити деградаційний процес використання водних ресурсів. Так, у 1991 р. вводилося збільшення плати за користування водою, з червня 1995 р. вступало в дію нове водоохоронне законодавство, внаслідок чого відбулися значні зміни щодо встановлення розмірів прибережних захисних смуг, продовжувалась паспортизація річок, проведення заліснення та залуження вздовж річок, але ці роботи відбувались повільно, неякісно. Незважаючи на те, що були розроблені програми "Водні ресурси Тернопільської області" та "Виведення водопровідно-каналізаційного господарства області з кризи", внаслідок недостатнього фінансування вони реалізовувались незадовільно [16, арк. 17].

Наприкінці 1990-х рр. різко погіршилась якість питної води, що подавалася для споживання населенню Тернопільської області. Так, найгіршу воду споживало населення Ланівців, Борщова, Чорткова, Заліщиків, Хоросткова, Копичинець. За 1998 р. загальний водозабір води в області склав 74,4 млн м³. За цей період використано 69,5 млн м³ води, у тому числі на потреби промисловості – 10,8 млн м³, сільськогосподарської галузі – 7,9 млн м³, риборозведення – 13,8 млн м³, житлово-комунального господарства – 35,9 млн м³. Загальний обсяг скинутих забруднених вод у водні джерела складав 51,1 млн м³, у тому числі неочищених 1,1 млн м³, недостатньо очищених 5 млн м³. За 1999 р. використано 72,9 млн м³ води, у водні об'єкти відведено 52,9 млн м³ зворотних вод, у тому числі неочищених – 1,5 млн м³, недостатньо очищених – 3,9 млн м³ [17, арк. 9].

Наприкінці 1990-х рр. охорона водних ресурсів на Тернопіллі здійснювалася незадовільно. Зокрема, були незавершені роботи паспортизації річок через відсутність фінансування з Держводгоспу України. Тернопільським філіалом інституту "Укрземпроект" ще у 1980-х рр. розроблена технічна документація встановлення водоохоронних зон і смуг, однак вони визначалися в розмірах і межах відповідно до попереднього чинного законодавства України, а коригування їх розмірів згідно з діючим Водним Кодексом України проводився тільки у Тернопільському і частково у Теребовлянському районах.

У межах населених пунктів прибережні захисні смуги чітко не визначалися. Порушуючи постанову Кабінету Міністрів України від 13 травня 1996 р. № 502 "Про затвердження порядку користування землями водного фонду" в області землі водного фонду не передавалися у постійне водокористування організаціям, у яких створено спеціальні служби догляду за водними об'єктами, прибережними смугами, гідротехнічними спорудами. Щороку комбінати цих міст подавали питну воду населенню з перевищеним вмістом аміаку, нітратів, бактеріями грипу, кишкових паличок та загальним мікробним числом – воду високої твердості. Вода такого хімічного бактеріального складу надходила безпосередньо з джерел водопостачання. 5,1 % якої з комунального водогону за хімічними показниками не відповідав державному стандарту "вода питна", з відомчих полігонів – 3,3, сільських – 15 %, 7,2 % води у всіх централізованих пунктів водопостачання були бактеріально забруднені [18, арк. 8].

Як і у попередні роки, основними забруднювачами поверхневих вод залишалися підприємства системи житлово-комунального господарства, на долю яких припадало 5,2 млн м³ забруднених вод або 85 % від загального обсягу цих скидів в Тернопільщині. Це пояснювалося тим, що багато населених пунктів були не забезпечувалися системами очистки зворотних вод, а ті споруди, що функціонували, належним чином не експлуатувалися. Наприкінці 1990-х рр. не виділялося коштів як на будівництво, так і на проведення ремонтів або реконструкції очисних споруд. Внаслідок чого, водоочисні споруди зазнавали руйнувань і припиняли роботу. Такі факти мали місце у містах Борщові, Хоросткові, Зборові, де наявні споруди не експлуатувалися упродовж 5–10 років. Не на належному технічному рівні експлуатувалися очисні споруди у Кременці, Почаєві, Шумську, Ланівцях, Чорткові. Також не забезпечувалася належна очистка зворотних вод на підприємствах м'ясомолочної галузі – Тернопільському м'ясокомбінаті, Бучацькому, Вишнівецькому, Лановецькому, Монастириському, Бережанському молокопереробних підприємствах [19, арк. 10–14]. Причинами такого незадовільного стану було те, що зусилля Держуправління екобезпеки Тернопільщини, скеровані на врегулювання ситуації, пов'язаної з функціонуванням очисних споруд у більшості населених пунктів, не знайшли належної підтримки та розуміння місцевих органів виконавчої влади.

У Львівській області упродовж 1998 р. обмежено водогосподарську діяльність і роботу очисних споруд 45 об'єктів, з яких 11 працювали неефективно. Стічні води без належного очищення скидали у містах Дрогобич – водоканал, Жидачів – сирзавод, Львів – ВАТ "Лант". Основними причинами неефективної роботи очисних споруд були незадовільна експлуатація, перевантаження стічними водами, технічно застарілі конструкції. Упродовж 1998 р. проби води не відбиралися у зв'язку з обмеженим фінансуванням. Значними забруднювачами поверхневих і підземних вод були сміттєзвалища, що не мали очисних споруд, а дренажні води без очистки скидалися у відкриті водойми [20, арк. 10].

У 1999 р. у частині малих річок басейну Західного Бугу (Полтва, Рата, Солокія) фіксувалися значні перевищення вмісту азоту. У пунктах контролю басейну Дністра у всіх річках спостерігалось забруднення перевищення гранично допустимих компонентів (ГДК) до 31 щодо міді, 6 – цинку, 24 – смол і асфальтенів, 15 – нафтопродуктів. В області зростала кількість скидів стічних вод без очистки. Це пов'язувалося з виходом з ладу очисних споруд і відсутність коштів на будівництво, ремонт та реконструкцію. У зв'язку з дефіцитом фінансування, виконання робіт, скерованих на закріплення берегів рік, захисних дамб, відрегулювання і розчищення русел річок відставало від термінів впровадження.

Тривали порушення водоохоронного режиму. Щодо самовільного викиду складалася досить парадоксальна ситуація: покращення водопостачання приватного сектору в містах та селах призводило до погіршення епідеміологічного та санітарного стану річок за рахунок прихованого скиду стічних вод безпосередньо у річки. Також потребувала вирішення ще одна досить актуальна проблема – це забруднення малих річок скидами неочищених стічних вод військовими частинами, що не реагували на приписи держуправління з екобезпеки області. Спостерігалось забруднення поверхневих вод і скидом стічних вод з ставків-накопичувачів. Це, зазвичай, скид води з водоймищ рибгоспів, у яких порушувалися графіки скиду. Як наслідок, на річках відбувався різкий підйом води і скид стоків зі значним перевищенням затверджених нормативів [21, арк. 12–13].

Таким чином, на кінець 1990-х рр. у Львівській області так і не вдалося вирішити низку основних проблем, що суттєво впливали на стан водних ресурсів в області. Основна причина такого стану впирається у недостатньому фінансуванні природоохоронних робіт з боку органів влади. Згідно з "Програмою охорони навколишнього природного середовища Львівської області на 1999–2003 рр." визначено такі пріоритети у цій сфері: поліпшення екологічного стану басейнів Дністра, Західного Бугу та якості питної води; будівництво нових та реконструкція діючих потужностей комунальних очисних каналізаційних споруд тощо.

На Закарпатті наприкінці 1999 р. рівень забезпеченості населення централізованим питним водопостачанням і особливо каналізацією залишався низьким. В області лише міста забезпечувалися централізованим водопостачанням та водовідведенням. З 28 селищ міського типу 14 мали централізоване водопостачання (50 %), і лише 13 (46 %) – централізоване водовідведення, з них тільки у 5 населених пунктах каналізаційні очисні споруди працювали стабільно. Ще гірше становище спостерігалось у сільських населених пунктах. Так, із 561 населеного пункту централізованим водопостачанням забезпечувалося лише 15 сіл (3 %), а централізованим водовідведенням – лише 5 сіл (1 %).

Сільське населення користувалося в основному шахтними колодязями і вигрібними ямами, що за несприятливих погодних умов істотно ускладнювало санітарно-епідеміологічну ситуацію і загрожувало виникненню інфекційних і кишкових захворювань. Близько 30 % каналізаційної системи перебувало в аварійному стані. Майже половина існуючих очисних споруд потребувала реконструкції із збільшення пропускної спроможності та введення більш передової технології очищення стічних вод.

Основними споживачами водних ресурсів залишалися підприємства житлово-комунального господарства області. Ці ж підприємства були основними джерелами скидів стічних вод у поверхневі водойми. Більшість очисних споруд потребували реконструкції, розширення потужностей, модернізації або капітального ремонту. Відсутність у підприємств комунального господарства вільних коштів, хронічні неплатежі населення, значна заборгованість за енергоресурси не давали змоги вживати планомірні заходи для покращення роботи очисних споруд. У результаті чого 93 % об'єктів житлово-комунального господарства залишилися основними забруднювачами поверхневих вод [22, арк. 17–18]. Як наслідок, у 1999 р., збільшилися об'єми скиду недостатньо очищених, неочищених стічних вод та невідповідність води за хімічними та бактеріальними показниками [23, арк. 20–21].

На Рівненщині у 1999 р. в порівнянні з 1998 р. забір прісної води збільшився на 3,16 млн м³, що пояснюється збільшенням забору поверхневих вод виробничим підприємством "Рівненська АЕС" та кар'єрних вод гірничодобувними підприємствами. Фактичне водовикористання у 1999 р. становило 128,1 млн м³, скинуто 97,906 млн м³ зворотних вод, у тому числі неочищених – 0,113 млн м³, недостатньо очищених – 27,91 млн м³ [24, арк. 11].

Відзначалися і зміни хімічного складу підземних вод на територіях з низькою лісистістю, відносно високим техногенним навантаженням, підвищеним внесенням мінеральних добрив, що обумовлювало певні проблеми самоочищення ґрунтових вод. Значними джерелами забруднення підземних вод були промислові підприємства, їх стічні води, що акумулювалися у ставках-накопичувачах, відстійниках, на полях фільтрації, очисних спорудах, з яких вони потрапляли у ґрунтові води та надходили у більш глибокі водоносні горизонти [25, арк. 12].

У 1999 р. значну небезпеку являли собою невпорядковані склади отрутохімікатів і паливо-мастильних матеріалів, сміттєзвалища, населені пункти, у яких не було каналізаційних мереж. Продовжували забруднювати підземні води нафтопродуктами в с. Корник Рівненського та с. Смича Дубенського районів. Основні причини незадовільної роботи водогонів – це технічне зношення водопровідних мереж і споруд та нестача коштів на заміну зношеного обладнання, будівництво установок знезаражування питної води, порушення режиму охорони санітарно-захисних зон, водопроводів, відсутність (передусім на сільських водопроводах) спеціалізованих бригад з експлуатації споруд водопостачання [26, арк. 55].

Станом на кінець 1999 р. на Рівненщині скид недостатньо очищених стічних вод збільшився на 0,99 млн м³, особливо у річках Горинь та Устя. Основними забруднювачами водних ресурсів залишалися підприємства житлово-комунального господарства області. У 1999 р., в порівнянні з попереднім роком, кількість забруднень, що надходили у поверхневі водні об'єкти, збільшилась, зокрема, щодо азоту амонійному – на 2 т, нітратів – на 1602 т, нітритів – на 13 т. Збільшився і об'єм забруднених стічних вод на 240 тис. м³. Найбільшими забруднювачами водних об'єктів в області були очисні споруди, підпорядковані міським і селищним радам та "Рівнеоблводоканал" [27, арк. 57].

На Буковині загальний забір води наприкінці 1990-х становив 82,5 млн м³, в той же час упродовж 1999 р. у водні об'єкти було скинуто 51,8 млн м³ зворотних вод, із них 21,4 млн м³ – без очистки, 16,8 млн м³ – неочищених. У більшості райцентрів очисні споруди були технічно

застарілими і не змогли забезпечити повну очистку стічних вод від забруднень. Відсутність коштів не дозволяла закінчити будівництво та реконструкцію очисних споруд в райцентрах міст Вишніця, Путила, Сокиряни, Кіцмань, Глибока. З 1992 р. у Чернівцях щодобово скидалося 7000 м³ неочищеної стічної води у р. Клокучка, притоку першого порядку р. Прут [28, арк. 5–6].

Одним із чинників неефективної роботи очисних споруд в райцентрах області було постійне відключення електроенергії від діючих споруд каналізації, що виводило їх з технологічного режиму роботи. Упродовж листопада-грудня 1999 р. таких відключень було 16, в результаті чого в річки Дерелуй і Кизя скинуто 33250 м³ неочищеної стічної води, що призвело до забруднення водних об'єктів [29, арк. 8].

На Івано-Франківщині упродовж 1990-х рр. найбільшим водоспоживачем була промисловість, на долю якої припадало 53,54 млн м³ води або 44 % від загального водоспоживання, з них житлово-комунальні господарства – 44,52 млн м³, інші галузі народного господарства – 23,24 млн м³ води. Загальна кількість стічних вод, що скидалися у водні об'єкти області складало 116,8 млн м³, з яких недостатньо очищених 68,2 млн м³ і 4,9 млн м³ – без очистки [30, арк. 17].

У зв'язку з відсутністю коштів не завершили будівництво очисних споруд, каналізацій у містах Коломиї, Тлумачі, Яремче, смт. Солотвино і Кутах. Основним забруднювачем водних ресурсів залишалися загальноміські очисні споруди, каналізації. Основна причина такого явища полягала у перевантаженні очисних споруд за кількісним складом стічними водами та недостатня потужність мулових майданчиків для осаду і залишкового мулу.

Відсутність коштів не вирішувалася питанням очищення стічних вод у смт. Ворохті, де санаторії Міністерства охорони здоров'я скидали забруднені стічні води у річку Прут. Будівництво нових очисних споруд на підприємствах комунального господарства не велось. Річка Дністер, після скидання стічних вод, була забруднена в основному сульфатами і хлоридами. Окрім того, притоки Дністра – р. Сівка, Сапотів, Кропивник, Болехівка забруднювалися стічними водами з високим вмістом солей та органіки.

Внаслідок незадовільного технічного стану, відсутності належного фінансування на їх експлуатацію, а також перевантаження за кількістю і якістю стічних вод, неефективно працювали очисні споруди у містах Івано-Франківську, Коломиї, Галичі, Тлумачі, смт. Отинії. Найбільш забрудненими річками в області вважалися притоки р. Дністра – Бистриця, Ворона, Сівка, Тлумачик. Загальна кількість недостатньо очищених стічних вод у них складала 68,2 млн м³ [31, арк. 18–19].

Якість води річок Дністра, Сівки, Прута на деяких ділянках протікання мала перевищення норми концентрації вмісту іону амонію, сульфатів, хлоридів, солей органічними речовинами. Станом на кінець 1999 р. несприятлива ситуація склалася на ділянках рік Бистриця, нижче м. Івано-Франківська, р. Прут – нижче м. Коломиї внаслідок забруднення їх стічними водами, які скидали державний комбінат "Екотехпром" і Коломийське ВУВКГ, р. Дністер після скидання стічних вод найбільших промислових підприємств (ВАТ "Оріана", "Барва"). Підземні води, які є основним джерелом водопостачання в сільській місцевості Івано-Франківщини, не завжди відповідали вимогам, щодо якості питної води в зв'язку з підвищеним вмістом у них біогенних сполук (азоту, фосфору, нітратів) [32, арк. 35–36].

Отже, стан водних ресурсів Західного регіону України у 1990-х рр. можна характеризувати як незадовільний, що в загальному пояснювалося економічною кризою в країні та нестачею коштів на фінансування водоохоронних проектів. Для поліпшення стану водних ресурсів Західного регіону України необхідна, передусім, державна підтримка на реконструкцію, ремонт, модернізацію устаткування, водопровідних і каналізаційних мереж, водоочисних споруд, впровадження раціональних норм водоспоживання, засобів обліку і контролю за споживанням води; використання водоощадливих технологій, які б сприяли зменшенню водоємкості виробництва у промисловості, аграрному секторі, комунальному господарстві; здійснення на водозаборах рік заходів, скерованих на усунення антропогенних чинників, шкідливої дії води (ерозія, затоплення, руйнування берегів рік); зменшення негативних наслідків під час пропуску паводкових вод; проведення інвентаризації джерел водопостачання, в тому числі свердловин з метою раціонального використання питної води у населених пунктах; посилення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства щодо дозвільної системи спеціального водокористування.

Усе викладене свідчить про те, що відсутність радикальних змін у вирішенні водогосподарських проблем може призвести до втрати реальних перспектив економічного розвитку, деградації природних ресурсів України. Поліпшенню використання та охорони водних ресурсів України в сучасних умовах сприятиме розробка і виконання Державної програми раціонального водокористування, прийняття відповідних законодавчих актів, які повинні бути підкріплені заходами фінансово-економічного й податкового реформування. З метою поліпшення системи обліку та контролю використання води, її економічному витрачання, впровадженню

прогресивних технологій необхідне подальше вдосконалення принципу раціональності водокористування в усіх сферах народного господарства.

Список використаних джерел

1. Мамонтов Н. Ф. Экология и прогресс. О кризисе цивилизации / Н. Ф. Мамонтов– К., 1993. – 168 с. 2. Стразов К. Коли заголубіє "червона річка" / К. Стразов // Робітнича газета. – 23 березня 1979. – С. 3. 3. Лук'янов М., Геросін М. Вода повинна бути чистою / М. Лук'янов, М. Геросін // Робітнича газета. – 25 вересня 1981. – С. 3. 4. Худяк Р.А. Охрана вод в УРСР / Р. А. Худяк. – К.: Наукова думка, 1988. – 254 с. 5. Фильчагов Л.П., Полищук В.В. Возрождение малых рек / Л. П. Фильчагов, В. В. Полищук. – К.: Урожай, 1989. – 85 с. 6. Несторенко М. Ще раз про малі річки / М. Несторенко // Рідна природа. – 1993. – № 4. – С. 27–28. 7. Сандул В. Ми наближаємо себе до планетарної трагедії / В. Сандул // Зелений світ. – 1993. – № 2. – С. 4. 8. Полікарпов М. Текла річка невеличка / М. Полікарпов // Урядовий кур'єр. – 29 жовтня 1996. – С. 10. 9. Державний архів Волинської області, ф. 2244, оп. 1, спр. 417, 67 арк. 10. Державний архів Волинської області, ф. 2244, оп. 1, спр. 422, 53 арк. 11. Державний архів Тернопільської області, ф. 3307, оп. 1, спр. 154, 47 арк. 12. Державний архів Тернопільської обл., ф. 3307. – оп. 1, спр. 155, 38 арк. 13. Державний архів Тернопільської області, ф. 3307, оп. 1, спр. 156, 23 арк. 14. Державний архів Тернопільської області, ф. 3307, оп. 1, спр. 156, 22 арк. 15. Державний архів Тернопільської області, ф. 3307, оп. 1, спр. 157, 18 арк. 16. Державний архів Тернопільської області, ф. 3307, оп. 1, спр. 158, 32 арк. 17. Державний архів Тернопільської області, ф. 3307, оп. 1, спр. 159, 28 арк. 18. Державний архів Тернопільської області, ф. 3307, оп. 1, спр. 160, 34 арк. 19. Державний архів Тернопільської області, ф. 3307, оп. 1, спр. 161, 15 арк. 20. Державний архів Львівської області, ф. 221, оп. 2, спр. 7012, 54 арк. 21. Державний архів Львівської області, ф. 221, Оп. 2, спр. 7013, 41 арк. 22. Державний архів Закарпатської області, ф. 2318, оп. 1, спр. 256, 26 арк. 23. Державний архів Закарпатської області, ф. 2318, оп. 1, спр. 257, 37 арк. 24. Державний архів Рівненської області, ф. 2275, оп. 1, спр. 191, 42 арк. 25. Державний архів Рівненської області, ф. 2275, оп. 1, Спр. 192, 33 арк. 26. Державний архів Рівненської області, ф. 2275, оп. 1, спр. 193, 62 арк. 27. Державний архів Рівненської області, ф. 2275, оп. 1, спр. 194, 68 арк. 28. Державний архів Чернівецької області, ф. 4, оп. 9, спр. 8250, 45 арк. 29. Державний архів Чернівецької області, ф. 4, оп. 9, спр. 8251, 39 арк. 30. Державний архів Івано-Франківської області, ф. 2073, оп. 18, спр. 185, 46 арк. 31. Державний архів Івано-Франківської області, ф. 2073, оп. 18, спр. 186, 31 арк. 32. Державний архів Івано-Франківської області, ф. 2073, оп. 18, спр. 187, 43 арк.

Руслан Чигур

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВОДНЫХ РЕСУРСОВ ЗАПАДНОГО РЕГИОНА УКРАИНЫ В 1990-Х ГГ.

В статье проанализированы причины и последствия роста антропогенной нагрузки на водные ресурсы Западного региона, которые привели к экстенсивному, нерациональному использованию этого вида ресурса в 1990-х гг. со стороны государственных органов власти, промышленных предприятий, сельского хозяйства, лесохозяйственных, жилищно-коммунального хозяйства. Автором предлагаются меры, направленные на улучшение состояния водоемов.

Ключевые слова: водопотребление, очистные сооружения, состояние водных ресурсов, рост техногенной нагрузки на водоемы, Западный регион Украины.

Ruslan Chygur

THE CONTRADICTION USE OF WATER RESOURCES OF THE WESTERN REGION OF UKRAINE IN THE 1990S.

In the article the causes and consequences of the increase of the anthropogenic pressure on water resources of the western region that led to the extensive, irrational use of this type of resource in the 1990s. by public authorities, industrial enterprises, agriculture, forestry, housing and communal services are analyzed, the activities directed at improving of the water are proposed.

Key words: water consumption, cleaning facilities, condition of water resources, increase of technogenic impact on water, western region of Ukraine.